

A középkori magyar állam bukása

I. A királyi hatalom összeomlása:

Mátyás halálát követően a **királyi hatalom összeomlott**. Trónviszály tör ki. A magyar rendek **II.(Jagelló) Ulászlót** (1490-1516) választották meg királynak, mert a bárók olyan királyt akartak a trónra, aki külső segítséget is igénybe tud venni a török elleni harchoz. Másrészt gyengekezű, és befolyásolható volt.

Miután megválasztották súlyos feltételeket szabtak a rendek:

- nem szedhetett rendkívüli hadiadót
- saját költségén védi meg az országot
- kikéri a rendek véleményét az irányításban.

II. Ulászló Nem tudta megerősíteni a hatalmát, mert

- a királyi birtokok csökkentek:
- a királyi jövedelmek elapadtak
- a zsoldos hadsereg felbomlott.

Viszont megerősödik a nemesség.

II. A nemesség harca:

A **bárók** a királyi tanácson keresztül irányították az országot. A **köznemese**k a vármegyékben és az országgyűlésen próbálják ellensúlyozni a bárók hatalmát. Vezetőjük **Szapolyai János**. A nemesség érdekeit **Werbőczy István** (1458-1541) a **Tripartitumban (Hármaskönyv)** című könyvében foglalta össze és rendszerezte a korabeli szokásjogot.

A Jagelló-kor a nemesség két csoportjának a folyamatos küzdelmét eredményezte. Ugyanis a bárók hatalma meghatározó volt:

- Rajtuk múlt az ország védelme
- Különleges jogaik voltak:
 - saját bandériumot=magánhadsereget tartott
 - meghívás nélkül, személyesen mehet a Tanácsba

Az utódlás kérdésébe is beleszólnak: **1505 rákosi országgyűlés: csak magyar király választanak ezután**, a báróknak ez nem tetszik és a Habsburgokhoz közelednek. A Habsburgok és a Jagellók házassági szerződést kötnek.

III. A jobbágyság helyzete

Mátyás halála után a jobbágyság terhei nem változtak, magas adókat fizettek. Tovább differentiálódik ez a réteg, egyre több a zsellér. A mezővárosokat fejenkénti adózással sújtják és korlátozzák a jobbágyok szabad költözését. Ezért **1514-ben parasztfelkelés tör ki**, amelyet **Dózsa György vezet**.

előzménye: Bakócz Tamás esztergomi érsek keresztes háborút szervez, amelyből azonban parasztfelkelés lesz. A parasztok több csata (Apátfalva, Nagylak) után döntő vereséget szenvedtek Temesvárnál Szapolyai Jánostól.

következményei:

- kegyetlen leszámolás kezdődött, Dózsa Györgyöt kínhálálra ítélték,
- Megszülettek az 1514-es paraszttörvények
 - Elvették a jobbágyok a szabad költözési és fegyverviselési jogát
 - Heti 1 nap kötelező robot

IV. A végvári vonal összeomlása:

II. Ulászlót fia, II. Lajos (1516-1526) követte a trónon, aki nem fordít kellő gondot a végvárrendszerre és a török való diplomáciai kapcsolatok ápolására.

I. Szulejmán hadai 1521-ben elfoglalják Zimonyt, Szabácsot, Nándorfehérvárt, így a végvárrendszerünk megsérült.

A délvidéki harcok irányítója Tomori Pál, kalocsai érsek lett. Kisebb sikereket elér, de sorra török kézre a végvárok (Orsova, Szörény)

V. A mohácsi csata (1526. augusztus 29.):

1526 nyarán újabb török támadás indult Magyarország. ellen. A magyar határ védelmét Tomori Pál látta el.

1526. augusztus 29-én a mohácsi csatában a magyarok vereséget szenvedtek. II. Lajos is meghalt. A török ezután a elfoglalta Budát, végigdúlja az ország középső és keleti területeit, majd elhagyja az országot, **de az ország kiszolgáltatott maradt egy újabb török támadással szemben.**

A kényszerpályára került ország

Magyarország két részre szakadása

1526: mohácsi csata, II. Lajos meghal, megindul a harc a trónért.

Két uralkodójelölt:

Szapolyai János (1526-1540) erdélyi vajda
az 1505-ös rákosi végzés
a köznemesség támogatja

Habsburg Ferdinánd (1526-1564)
rokoni kapcsolatai
a főurak támogatják.

Harc a hatalomért, külső segítséget vesznek igénybe:

- Szapolyai a törököt hívja segítségül
- Habsburg Ferdinánd a bátyját, V. Károly spanyol királyt (és német-római császárt).

1529 – Szulejmán Ferdinánd ellen vonul, közben az elfoglalt Budai várat Szapolyainak adja

Ezzel 1529-ben Magyarország két részre szakadt:

1. a nyugati rész lett Ferdinándé
2. a keleti rész lett Szapolyaié.

1532 – Bécs ellen vonul, de Kőszeg (Jurisics Miklós) megállítja

1538-ban Ferdinánd és Szapolyai megkötik a **váradai békét**:

- elismerik egymás királyságát
- Szapolyai halála után Ferdinánd lesz Magyarország királya

A békét azonban egyik fél sem tartotta be:

1. Szapolyainak fia (János Zsigmond) születik és őt teszi meg utódjául
2. Ferdinánd elárulja a békét a töröknek.

Török nem bízik benne, hogy a csecsemő János Zsigmonddal meg tudják tartani az ország felét, ezért 1541 augusztus 29-én serege megszállta Budát

az ország 3 részre szakad

1. A **Királyi Magyarország** (Pozsony)
→ Habsburg befolyás – Ferdinánd
2. Az **Erdélyi Fejedelemség** (Gyulafehérvár)
→ török függés - János Zsigmond
3. A **Török Hódoltság** (Buda)
→ török irányítás, adózás, stb.

Kísérletek az ország egységének helyreállítására-a várháborúk:

- a) **1541**: gyalui egyezmény: Ferdinánd és Fráter György egyessége, miszerint, ha Ferdinánd visszafoglalja Budát, akkor megkaphatja a Keleti országrészeket. Nem valósul meg, ennek ellenére
- b) **1551**-ben Fráter György megkezdte a Keleti országrészek átadást, **lemondatta János Zsigmondot és császári csapatokat hívott Erdélybe**. Ferdinánd azonban ekkor sem tud megfelelő erőket kiállítani, így igyekezett **fenntartani a törökbarátság látszatát**. Ferdinánd ezt árulásnak véli és **megöleti**. Így **az ország egyesítése kudarcba fulladt, a török bosszúhadjáratot** vezetett a Magyar Királyság ellen (1552-ben)
- c) **1552**: a török hadjárat, elfoglalja:
- **Temesvárt**, kapitánya **Losonczy István**
 - **Drégelyt**, kapitánya **Szondi György**
 - **Szolnokot**, kapitánya Nyári Lőrinc
 - **Eger Dobó István** vezetésével **sikeresen ellenállt**
- d) **1566**-ban ismét támad Szulejmán
Elfoglalja **Gyulát, Szigetvárt**, amit **Zrínyi Miklós** védett.
- e) **1568: drinápolyi béke**: a Habsburg Birodalom és a Török Birodalom köti
- szentesíti az erőviszonyokat,
 - a Habsburgok éves adót fizetnek a töröknek
- A török hódítások befejeződtek.**

A három részre szakadt ország

A hódoltsági terület

A török által megszállt terület a hódoltság. Az ország középső és déli részét jelentette.

1. közigazgatás:

A Hódoltság legfőbb parancsnoka a **budai pasa** volt, aki katonai vezető is volt.

közigazgatási egységek :

- vilajetek - élükön a pasa
- szandzsák - élükön a bég

fontos hivatalok :defterdár,(török adószedő) mufti,(bíró) kádi (bíró)

2. tulajdonviszonyok: a meghódított föld a szultáné, egy része szultáni tulajdon (khász birtok) másik része tisztviselőké, szpáhiké (szpáhi birtok)

3. társadalom:

A **nemesség és a városi polgárság** jelentős része **elmenekült**.

A **jobbágyokat kettős adóztatás sújtotta:** a török mellett a magyar földbirtokos is adóztatta őket:

A gyermekadót nem sikerült bevezetniük.

4. a török hódítás hatása Magyarországon:

a) a kultúrára: török eredetű szavak

b) a településszerkezetre:

- A **városok** pusztultak,.
- A **mezővárosok** fejlődtek.
- A **falvak** elnéptelenedtek → **pusztásodás**.
- Épületeket emeltek (dzsámik, minaretek, fürdők), egy részük ma is megvan (Pécs, Eger, Budapest)
- A **vallásra:** engedélyezték a keresztény hit gyakorlását (adó miatt is)

Az önálló Erdélyi Fejedelemség

- speyeri egyezmény: János Zsigmond lemond királyi címéről, cserébe Erdély első fejedelme
- **-a törökök hűbérese volt:** belpolitikájában önálló, de külpolitikájában nem, és rendszeres adót kellett fizetnie, fejedelmet csak a török szultán engedélyével választhatnak.
- uralkodói központ: Gyulafehérvár
- elsőrendű szerep: védelmi feladatok
- a fejedelmi hatalom túlsúlya lesz jellemző
- lakossága : magyar, székely, német (szász), román
- a magyar vármegyék, a székely és szász székek alkották politikailag a „három nemzet”-et
- a rendiség viszonylag gyenge volt
- János Zsigmond halála után Báthory István a fejedelem
- az erdélyi fejedelmek hatalma kiterjedt a Partiumra is

A királyi Magyarország

- nyugati és északi országrészek (Felvidék-Délvidék)
- szerepe a török támadások visszaverése:
 - védelmét 6 főkapitány látta el
 - új végvárrendszert építenek (Kanizsa, Győr, Komárom)
- a politikai és igazgatási rendszer átalakul

Az ország irányítását **kormányiszékek** végezték:

- a nádor helyett helytartók az ország élén
- létrejött a **Magyar Kamara** → pénzügyek (1528)
- az **Udvari Tanács** (Bécs) → hadügy (1556)
- a **Magyar Kancellária** is udvari befolyás alatt

A magyar rendiség intézménye megmaradt (gyenge) de az országgyűlés elvesztette jelentőségét.

A reformáció Magyarországon

1517 okt. 31. **Luther** fellépése: a **reformáció kezdete** Németországban

1. 1526 előtt Magyarországon a reformáció főleg É-Magyarországon és Erdélyben, a németajkúak között terjedt a kulturális és nyelvi kapcsolatok miatt

2. 1526, a mohácsi vereség után minden társadalmi rétegben gyorsan terjedt (a mohácsi tragédiát és a politikai változásokat sokan isteni intésnek tekintették, ami ország bűnei miatt következett be, ezért mindenkinek meg kell térni)

3. A reformáció terjedése: vándorprédikátorok által történt (volt papok vagy külföldön tanuló diákok)

a) **1520-40-es** évektől a **lutheri = evangélikus** tanok voltak hatással, főleg a Felvidék városi lakossága, az erdélyi szászok és a magyar nemesség körében

Legjelentősebb képviselője: Dévai Biró Mátyás

b) **1550-es** évektől a **kálvinista = református** tanok nyertek teret,

A 16. században ez lett a legelterjedtebb felekezet, az egyház önkormányzati felépítése és az uralkodóval való szembeszállás miatt

Debrecen „kálvinista Rómának” is hívták

Jelentősebb képviselői: Kálmáncsehi Sánta Márton, Méliusz Juhász Péter

c) **1550-es** évektől az anabaptisták és **antitrinitáriusok = unitáriusok** száma is megnőtt, vezetőjük **Dávid Ferenc, János Zsigmond** fejedelem is ezt a hitet követte, a többi protestáns felekezet üldözte őket

4. A protestánsok helyzete a három részre szakadt országban:

- a **Habsburg Birodalom** területén **üldözték** a protestánsokat
- a **Török Hódoltságban megtűrték** őket
- Erdélyben a **magyarok többsége** református lett, a **szászok** evangélikusok, a **székelyek** katolikusok maradtak (erről emlékeznek meg a csíksomlyói búcsúban), a **románok** ortodoxok; **1568-tól** a tordai országgyűlésen egész Európában egyedülálló módon **4 felekezet** (a katolikus, református, evangélikus, unitárius) **vallásszabadságot kapott,** az anabaptistákat üldözték

5. A reformáció hatása:

- az **iskolák** (pl. Pápa, Sárospatak, Debrecen) és **nyomdák száma nőtt**
- **bibliafordítások** készültek: **Károli Gáspár** gönci lelkész protestáns fordítását **1590-ben** adták ki **Vizsolyban,** **Káldi György** katolikus fordítást készített
- terjedt a **nemzeti nyelv** használata pl. az istentiszteleteken is

A Bocskai –szabadságharc

1) A tizenöt éves háború (1591-1606)

Kiújulnak a törökellenes harcok:

a) előzmények: 1568 –ban: I. Miksa (1564-1576) és II. Szelim kötötte által kötött drinápolyi béke véget vet egy rövid időre a török hódításoknak. A békét nem újítják meg. A folyamatos magyar portyázások következtében újabb háború.

b) hadviselő felek: Török Birodalom (III. Murád) ↔ Habsburg Birodalom, élén I. (Habsburg) Rudolf (1576-1608), kísérlet a török kiűzésére

c) eredménye: a harcok váltakozó sikerrel folytak

- **magyar győzelmek:**
 - Pálffy Miklós felszabadítja a Nógrádi várakat (Fülesd, Drégely, Nógrád)
 - Bocskai István: Gyurgyevónál legyőzi a törököt
- **török győzelmek: Eger (1596) és Kanizsa (1600), döntő vereség Mezőkeresztesnél (1596)**

Erdély ki akar lépni (a Habsburgok szövetségese), az uralkodó odaküldi Basta generálist, aki kifosztja.

A harcok következtében egész vidékek elnéptelenedtek, a földönfutókból sokan hajdúknak álltak.

A török kiűzése Európából nem sikerült, ezért megkötötték a **zsitvatoroki békét**, amely a fennálló helyzetet hagyta jóvá

d) hatása: a háború válságot idézett elő a Habsburg Birodalomban és Erdélyben megromlott a magyar nemesség és a Habsburgok kapcsolata → Habsburg-ellenes harc tört ki

2) A Bocskai –szabadságharc: (1604-1606)

a) okai:

- **politikai:**
 - koholt vádak alapján felségárulási perek a magyar főurak ellen és birtokaikat elkobozta
 - I. Rudolf rendeletekkel kormányzott, a rendeket háttérbe szorítja és a fontos tisztségeket külföldiek töltik be → abszolutista politikájával a rendi sérelmeket növelte
- **vallási:** üldözte a **protestánsokat**
- **gazdasági:** a zsoldosok fosztogatásai és a háborús pusztítások
- **társadalmi:** a **hajdúk** (elszegényedett kisnemesek, volt marhahajcsárok, szökött jobbágyok, akik Habsburg zsoldosok lettek, többségük protestáns) elbocsátása miatt nagy létszámú elégedetlen fegyveres tömeg keletkezett

b) következménye: Bocskai István vezetésével felkelés robbant ki (1604-1606):

Bocskai Erdély egyik leghatalmasabb ura volt, a 15 éves háborúban is részt vett, őt is perbe fogják, de ellenállt, katonái a hajdúk lettek

3) Bocskai fejedelemsége és a békék:

a) Bocskai sikerei: 1605-re elfoglalta (török segítséggel) a Felvidéket, Erdélyt, a Dunántúlt →

megválasztják Magyarország és Erdély fejedelmévé (1605-1606), a török függés helyett a Habsburgokkal való megegyezésre törekszik, ezért a töröktől kapott koronát visszautasítja

b) **1606 bécsi béke** megkötése:

- **a protestánsok** (nemesség és polgárok) **vallásszabadságot** kapnak
- **rendi alkotmány megerősítése**: magyar tisztségviselők lehetnek, törvénytelen perek kerülése
- **Erdély önállóságának elismerése**

c) **a felkelés utáni helyzet**:

-Bocskai a **saját birtokain letelepíti a hajdúkat**, akik ún. **hajdúszabadságot** kaptak: **bármikor hadba hívhatók, cserébe mentesültek minden állami és földesúri szolgáltatás alól, ezzel megtörtént kollektív nemesítésük** (kb.10 000 fő)

Bocskai harca az első Habsburg-ellenes fegyveres felkelés.

A rendek előretörése:

Bocskai halála után (1606) Rudolf megpróbálta visszavonni az engedményeket→ lemond, és

II. Mátyást (1608-1619) lesz a király.

- megerősítette a rendek jogait:
- megújítja a bécsi békét
- nádor választhat az ország
- a magyar rendek többsége rekatolizált, vagyis visszatért a katolikus hitre

Erdély aranykora és összeomlása

Bocskai István halála után zűrzavaros évek következtek Erdélyben. A fejedelmi hatalom és a belső rend Bethlen Gábor idején szilárdul meg. Uralkodását Erdély fénykorának nevezzük, mert erős fejedelmi hatalmat hozott létre, uralkodása biztosította a belső nyugalmat és helyreállította az ország államháztartását. Hatalma megszilárdítása után első dolga volt, hogy feltöltse a kincstárat. Ezért visszavette az elajándékozott fejedelmi birtokok egy részét, megnövelte az állami adókat. Intézkedéseivel a gazdaság fejlődését is elősegítette. Bányászokat hívott az országba a Felvidékről, mestereket fogadott be Csehországból, vámokkal védte a hazai termelést. Bizonyos árucikkekre szarvasmarha, só, méz állami monopóliumot vezetett be.

Gyulafehérvárott fényes udvart alakított ki. Udvara pompája vetekedett az európai uralkodóéval, és egyben fejedelmi hatalmát és gazdagságát is jelképezte. Támogatta a művészetet és a tudományt.

Bevételének nagy részét a hadseregére költötte. Szüksége is volt egy jól felszerelt és képzett katonaságra, mert a cseh és a magyar rendek kérésére bekapcsolódik az 1618-ban kitört harmincéves háborúba. A szultán engedélyeztet is számára a hadjáratot. Meghódította Felvidéket, a magyar rendek királyukká is koronázták, de tisztában volt vele, hogy nem egyesítheti Erdélyt és a királyi Magyarországot, mert sem a török, sem a Habsburgok nem túrték volna el. Ezért amikor a cseh vereséget szenvedtek a Habsburgoktól 1621-ben Nikápolynál békét köt a Habsburgokkal. Lemondott a magyar királyi címről cserébe a Habsburgok megerősítették a bécsi békét, és élete végéig megkapott 7 kelet-magyarországi vármegyét. Hadjáratai biztosították a magyar rendek jogait.

Bár nem sikerült neki egyesíteni Erdélyt és a királyi Magyarországot, de uralkodása Erdélynek a fejlődését hozta.

I. Rákóczi György (1630-1648):

Folytatja Bethlen politikáját, így a fejedelemség tovább erősödött.

A török engedélyével kapcsolódott be a harmincéves háborúba, ahol sikereket ért el, ezért a szultán megtiltja a további harcokat. 1645-ben megkötötte a Habsburgokkal a linzi békét, amelyben vallásszabadságot kapnak a jobbágyok is.

Pártolja a kultúrát, a fejedelmi udvarban tanított a kor legjelentősebb tanára Comenius is.

A fejedelemség bukása:

- **II. Rákóczi György** (1648-1660):

Hadjáratot indít a lengyel trón megszerzéséért, de nem kérte ki a török szultán engedélyét. Bosszúból török és tatár csapatok dúlták fel Erdélyt, Ő is ezekben a harcokban halt meg. Fia: **I. Rákóczi Ferenc**

- **Apafi Mihály** (1661-90): Erdély hanyatlása és a töröktől való függése tovább erősödött uralkodása idején

A Királyi Magyarország a XVII. században

I. Katolikus megújulás és Pázmány Péter

XVI. sz. a reformáció térhódítása hazánkban, a katolikus vallás visszaszorul.

XVII. sz. a katolikus megújulási mozgalom:

- Központja **Nagyszombat**, az esztergomi érsekség
- Vezetője: Pázmány Péter esztergomi érsek
- kiemelkedő szerepe van benne a jezsuita rendnek

Pázmány Péter:

- kiemelkedő szerepet szánt az oktatásnak és a hitvitáknak: papnevelő intézeteket alapít, Nagyszombaton egyetemet, + iskoláztatás
- Prédikációk és nyomtatott könyvek: Káldi György lefordítja a Bibliát
- A barokk térhódítása Magyarországon

II. Zrínyi Miklós: (1620-1664)

A harmincéves háború után a rendek célja továbbra is az ország egyesítése és a török kiűzése, azonban a Habsburgokra ebben nem számíhattak. A magyar főnemesség csalódott, erősödik a rendi szervezkedés, ellenállás.

A kor meghatározó politikusa Zrínyi Miklós horvát bán, aki a szigetvári hős dédunokája, kiváló hadvezér és költő (Szigeti veszedelem, Mátyás király életéről való elmélkedések, Az török áfium ellen való orvosság). A magyar hadsereg főparancsnoka. Költőként és hadvezérként is a török kiűzésért küzdött. Célja a nemzeti hadsereg felállítása.

Zrínyi törökellenes harcai:

1664 téli hadjárat:

cél: Kanizsa visszaszerzése a töröktől (1600-ban, a tizenöt éves háborúban foglalták el), de nem sikerül

eredménye: eszéki híd felégetése (a török utánpótlás nehezítése céljából), mélyen benyomult a Török Birodalomba. A **hadjárat** nagy siker volt, de Zrínyit leváltják tisztségéből (oka: a Habsburgok politikai ellenfélnek látják); 1664-ben vadkanvadászaton meghalt

1664: újabb török hadjárat Bécs ellen: **Szentgotthárdnál vereséget** szenvednek a Montecuccoli vezette osztrákoktól. A **Habsburgok a harcok folytatása helyett megkötik a „szégyenteljes” vasvári békét: 20 évre szól, a törökök megtarthatták hódításaikat (!)**
A béke nagy felháborodást váltott ki Magyarországon és rendi szervezkedés kezdődött.

III. Wesselényi-féle összeesküvés:

A főúri szervezkedés okai:

- Erdély elvesztése
- Habsburg béke a törökkel – területvesztés

- magyar rendek háttérbeszorítása ↔ I. Lipót

Az összeesküvés vezetői: főurak (Wesselényi Ferenc, Zrínyi Péter, Nádasdy Ferenc, I. Rákóczi Ferenc)

Az országot felajánlják a töröknek, hogy kivívják a függetlenséget a Habsburgoktól.

I. Lipót megbocsát, de amikor fegyveres felkelés tör ki, a Habsburgok gyorsan elfojtják, a vezetőket Rákóczi kivételével kivégzik.

Következménye:

I. Lipót abszolutizmust akar bevezetni, ezért

- felfüggesztette a magyar alkotmányt
- nem nevezett ki nádort
- elbocsátotta a végvári katonákat, helyettük német zsoldosokat tett a végvárakba
- megemelte az adókat
- fellépett a protestánsok ellen

Intézkedései hatására kibontakozott a kurucok mozgalma a Habsburgok ellen. Vezetőjük Thököly Imre aki a **elfoglalta a Felvidéket - megválasztják Felső-Magyarország fejedelmévé** (1678-85), így az ország négy részre szakadt.

A török kiűzése Magyarországról

1683-ban a törökök újabb **hadjáratot** indítanak **Bécs ellen**. Azonban az osztrákok Lotharingiai Károly és Sobieski János vezetésével győzelmet aratnak felettük.

XI. Ince pápa a háború folytatására ösztönzi I. Lipótot. **1684**-ben létrejön a **Szent Liga**: török ellenes nemzetközi szövetség.

tagjai: Pápai Állam, Habs.Bir., Lengyelo., Velence, Oroszo.

célja: török kiűzése Magyarországról.

Megkezdődik hazánk felszabadítása:

1686-ban Buda visszafoglalása és a (1687)

nagyharsányi csata (2. mohácsi csata, ahol a törökök csúfos vereséget szenvedtek).

1690-ig folyamatos sikerek, utána jelentős török ellentámadás indul és francia ellenes háborúk is kiújultak → a törökellenes háború elhúzódik

1697-ben Savoyai Jenő döntő győzelmet aratott **Zentánál**.

1699-ben megkötik a **karlócai békét** a törökökkel:

Magyarország nagy részén megszűnt a 150 éves oszmán hódoltság. Az ország egész területe Temesköz kivételével felszabadult és Habsburg fennhatóság alá került.

A török kiűzésének politikai következményei:

- **Erdély önálló közigazgatási egységet alkot – nem egyesítik Magyarországgal**
 - I. Lipót oklevélben biztosítja az ottani jogokat, rendi, vallási berendezkedést (Diploma Leopoldium)
 - Kormányzó (gubernátor) igazgatja a király nevében
- A hódoltság területén a magyar birtokosok csak akkor kapják vissza birtokaikat, ha az **Újszerzeményi Bizottság** előtt hitelesen bizonyítják, és a birtok értékének 10%-át kitevő **fegyverváltást** megfizetik
- **Rendi jogok csorbulnak:**
 - 1687-ben a pozsonyi országgyűlésen a magyar rendek „hálából” önként lemondanak a szabad királyválasztás jogáról és az ellenállás jogáról
 - Kurucokat, végvári katonákat szélnek eresztik
 - Adókat megemelik

Élet és halál a török háborúk korában

A korszak háborúi, a járványok és az éhínség jelentős emberveszteséget okoztak az országban, különösen a hódoltság területén. Ez elsősorban a magyar népet érintette. Később bevándorlók (szerbek, románok, szlovákok) pótolják a hiányt, így viszont csökken a magyarság aránya az össznépességben.

A hódoltság területén a városok és a falvak pusztulnak, eltűnik az Árpád-kori aprófalvas településszerkezet, a lakosság a mezővárosokba húzódik.

A társadalmon belül megnő a nemesség túlsúlya. A főnemesek országos, a köznemesek megyei tisztségeket töltenek be. A jobbágyság helyzete területenként változó. A sok háború miatt a nemesek nem tudják betartani az 1514-es röghöz kötési törvényt. 1608-ban a jobbágyköltözés kérdését a vármegyék hatáskörébe utalták

A gazdaságban a legnagyobb haszonnal a mezőgazdasági termékek, legfőképpen a szürkemarha kivitele járt.